

Pastoraat 2.0: Het meeleef-klimaat van de Johanneskerk

1. De opdracht en het doel van pastoraat 2.0

In januari 2020 is opdracht gegeven om samen met de Pastorale raad op zoek te gaan naar een nieuwe werkwijze voor het pastoraat. Er is een nieuwe vorm nodig omdat de huidige werkwijze niet meer voldoet¹. De gemeente is thans onderverdeeld in secties. Secties waarin een bezoektteam van ouderlingen, pastorale medewerkers en contactpersonen samen met de voorgangers het bezoekerwerk verzorgen. De secties zijn gebaseerd op het idee dat elke gemeentelid contact wil en thuis bezocht wil worden. Veel mensen geven aan geen behoefte te hebben aan regelmatig huisbezoek. De huidige vorm sluit niet meer helemaal aan bij de behoefte. Daarnaast hebben we in het pastorale team niet genoeg mensen om op dezelfde manier door te gaan. Tegelijk is contact misschien wel het mooiste wat de kerk te bieden heeft.

Het kernthema voor het pastoraat in de toekomst is:

Pastorale zorg kunnen bieden waar dat nodig is en/of om wordt gevraagd.

2. Reeds ingezette innovaties in het pastoraat

In 2019 is het pastoraal meldpunt actief geworden. Via een kaart en de website² kan iemand een (pastoraal) bezoek aanvragen voor zichzelf of voor een ander. De achterliggende gedachte was om een meldpunt op te zetten voor mensen van buiten de gemeente, vaak zijn dit kinderen van ouderen in onze gemeente, om het gemakkelijker te maken om bezoek aan te vragen.

Iedereen kan via het **Pastoraal Meldpunt** een (pastoraal) bezoek aanvragen, vanuit wijkgemeente Johanneskerk, voor zichzelf of voor een ander.

Om het werk van het pastoraal meldpunt makkelijker te maken zijn achter de schermen de secties samengevoegd tot 4 kernen. Het samenvoegen helpt de beroepskrachten daarnaast om tijd te besparen door per kern samen te komen in plaats van per sectie. De samenvoeging zelf brengt geen verandering in de vacatures en is daarmee geen oplossing voor de lange termijn.

3. De zoektocht naar een nieuwe werkwijze – een samenvatting

Op weg naar een nieuwe werkwijze in het pastoraat zijn de volgende tussenstops gemaakt.

3.1 Het hart van pastoraat in een nieuwe jas

In de pastorale raad hebben we stilgestaan bij wat voldoening geeft in het pastoraat. Wat maakt dat je het werk met plezier doet? Want dat moeten we behouden. De antwoorden laten zich samenvatten in drie punten:

- Voor versterking van betrokkenheid op God, elkaar en als gemeente
- Het zorgt voor een verdieping van de relatie
- Wederkerigheid. We willen mensen helpen en tegelijk vraagt dat, dat mensen geholpen willen worden. Het draait in pastoraat om wederkerigheid

¹ Zie ook het eerste filmpje op de website <https://www.pknjohanneskerk.nl/meeleven-met-elkaar/>

² <https://www.pknjohanneskerk.nl/wie-we-zijn/pastoraalmeldpunt/>

Daarnaast hebben we in de Pastorale raad gebrainstormd over nieuwe vormen van pastoraat als aanvulling op het huidige aanbod. Daarbij hebben we ons laten inspireren door ervaringen in Coronatijd:

- Bellen - telefonisch contact onderhouden. Het is laagdrempelig en iedereen kan bellen.
- Open kerkstelling - Een andere laagdrempelige manier voor contact ontstond in de zomer met de kerkopenstelling. Mensen raakten met elkaar in gesprek en leerden elkaar beter kennen.
- Bemoedigende digitale boodschap - De kerkdienst en filmpjes van de kindernevendienst worden uitstekend bekeken. Een nieuwe vorm kan een vlog zijn, een videofilmje met daarin een bemoedigende boodschap, waarover nagepraat kan worden.

3.2 Nieuw inzicht: spreek dezelfde taal & je waardering uit

In onze zoektocht hebben we ontdekt dat het belangrijk is om in ons taalgebruik aan te sluiten bij het alledaagse leven. In het woord pastoraat zit een verwijzing naar de pastor. Dat kan, onterecht, de indruk wekken dat pastoraat iets is voor de pastor en de pastorale raad. Mensen die niet of weinig in de kerk komen, hebben vaak geen idee wat met pastoraat wordt bedoeld. Meeleven met elkaar daarentegen is iets wat in het alledaagse leven plaats vindt en herkenbaar is voor mensen binnen de kerk en daarbuiten. Het gebruik van het woord meeleven kan drempels verlagen om daaraan mee te doen.

Er zijn 4 basismogelijkheden om het meeleven vorm te geven³, die elkaar aanvullen en versterken. De keuze voor een mogelijkheid hangt af van visie op kerkzijn en is afhankelijk van de context.

1. Ontmoeten

Kenmerkend is dat het meeleven als de basis wordt gezien van de pastorale zorg. Het draait om de onderlinge ontmoeting. Daarbij zijn informele ontmoetingen belangrijker dan de formele bezoeken.

2. Organiseren

Bij organiseren is het uitgangspunt dat de pastorale zorg onder leiding van predikanten en ouderlingen plaatsvindt.

3. Gastvrijheid

In deze benadering is de aandacht gericht op het contact met de mensen in het dorp of wijk. Het past in een context waarin de kerk is verweven met de buurt en een open netwerk is.

4. Samenwerken

Bij deze basismogelijkheid ligt de focus op gezamenlijk initiatieven ontplooiën met maatschappelijke organisaties ten behoeve van het welzijn van de omgeving. Bijvoorbeeld door samen te werken op het gebied van cultuur, herdenkingen, onderwijs en zorg.

De belangrijkste tool om het meeleven te stimuleren?

Waarderen van het meeleven dat in de gemeente plaatsvindt!

3.3 Wat is de ervaring met het meeleven met elkaar?

Uit het meeleef-onderzoek⁴ van december 2020 blijkt dat meeleven in de Johanneskerk ongeorganiseerd gebeurt in het alledaagse leven door spontaan contact van gemeenteleden met elkaar en daarnaast georganiseerd via het bezoektteam (en dat noemen we pastoraat).

³ Bron: Gids onderling pastoraat van de PKN

⁴ Hieronder volgt een samenvatting van het onderzoeksrapport. Het volledige rapport is beschikbaar en opvraagbaar.

De kerkdienst vervult een centrale rol in het contact maken en het met elkaar meeleven. De andere kerkelijke activiteiten zijn ontmoetingsplekken waarin nieuwe relaties ontstaan en bestaande relaties worden verdiept. Het meeleven wordt het sterkst ervaren in kleine groepen waarin wordt geparticipeerd en die regelmatig bij elkaar komen. De georganiseerde ontmoetingen versterken het informele dagelijkse meeleven, dat als prettig wordt ervaren. Meeleven is wederzijds, waardevol en verrijkend. Het geeft het leven zin.

Kansen om het meeleef-klimaat te stimuleren liggen in 1) het waarderen wat er gebeurt en 2) het aanbieden van nieuwe contactmogelijkheden. Uit het onderzoek is de volgende top 6 naar voren gekomen:

- 1) het samen koffiedrinken in de wijk,
- 2) het met elkaar iets doen,
- 3) kerkopenstelling,
- 4) koffiedrinkmiddag in de Heul,
- 5) bezoek op aanvraag en
- 6) een telefonisch netwerk opzetten.

Nieuwe initiatieven waarin het pastorale team een rol in kan nemen in de coördinatie en communicatie. In het verbinden en betrekken van gemeenteleden bij de uitvoering door ideeën te ondersteunen en te faciliteren.

De onderzoeksresultaten zijn met de gemeente gedeeld via filmpjes, die te bekijken zijn op: <https://www.pknjohanneskerk.nl/meeleven-met-elkaar/>

4 Hoe geven we het meeleef-klimaat vorm?

De voorgestelde nieuwe werkwijze voor het meeleef-klimaat is om het georganiseerde meeleven meer te laten aansluiten op het ongeorganiseerde meeleven.

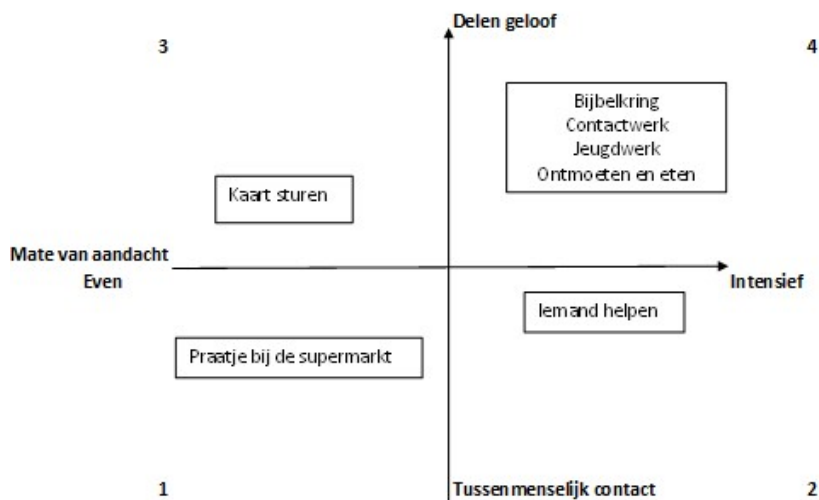
De zoektocht naar een nieuwe werkwijze heeft het inzicht opgeleverd dat de Johanneskerk een betrokken gemeente is en er ook veel spontaan contact is. Er wordt met elkaar meegeleefd zonder dat dit wordt georganiseerd en/of gecoördineerd. Doordat het meeleven niet is afgestemd met het georganiseerde meeleven kan het rommelig en chaotisch zijn. Sommige mensen krijgen veel aandacht en andere mensen nauwelijks. Daarom kan het onderlinge meeleven dat niet is georganiseerd (ontmoeten) ook niet de vervanger zijn van het georganiseerde meeleven zoals huisbezoek en contactmiddagen voor ouderen (organiseren).

Het voorstel is om in te zetten op een hybride vorm waarin het georganiseerde meeleven het ongeorganiseerde meeleven aanvult en versterkt.

Meeleven dat zowel alledaagse menselijke zaken omvat als meeleven waarin een stukje geloof wordt gedeeld. Daarnaast kan het meeleven even zijn of kan er meer sprake zijn van een duurzaam contact. In figuur 1 zijn deze twee dimensies met elkaar in verband gebracht met enkele voorbeelden daarbij. Het stimuleren van het meeleef-klimaat kan worden aangeduid als intensivering van het onderlinge contact en het delen van geloof met elkaar.

Figuur 1: Verschillende dimensies van meeleven

4.1 Criteria voor de vormgeving van het meeleef-klimaat

Bij de voorgestelde oplossingsrichting hebben we ons laten leiden door de volgende criteria/uitgangspunten voor de toekomstige werkwijze in het meeleven met elkaar:

- Minder hiërarchisch georganiseerd
Met minder ambtsdragers en coördinatoren en meer doen op basis van wederkerigheid.
- Laagdrempelig
Het moet een taak zijn die voor iedereen is weggelegd.
- Breed gedragen in de gemeente
Aansluiten bij wat al gebeurt en waar behoefte aan is.
- Activiteiten moeten worden gecoördineerd;
De coördinatie kan ook buiten het pastorale team. Bijvoorbeeld mensen die geen bezoekwerk willen doen, maar wel brieven willen bezorgen bij mensen die geen contactpersoon hebben, omdat ze geen bezoek willen.

4.2 Groeien naar een betrokken meelevende geloofsgemeenschap

In plaats van een bedienende gemeente, willen we groeien naar een geloofsgemeenschap waarin we actief betrokken zijn op elkaar en contact onderhouden. Het meeleven met elkaar is de basis van gemeente zijn. Het meeleven helpt de mensen om hun geloof handen en voeten te geven. Als mensen meeleven ontvangen, dan stimuleert dat om zelf mee te leven. Het versterkt elkaar.

De inzet op het spontane meeleven sluit aan bij de toenemende behoefte aan meer informele contact. Iedereen kan daaraan een steentje bijdragen. Het is niet voorbehouden aan ambtsdragers of vrijwilligers. Met het inzetten op het meeleven met elkaar wordt ingezet op de kracht van de Johanneskerk gemeente. Het meeleven met elkaar wordt als belangrijk ervaren en wordt breed gedragen in de gemeente.

Het georganiseerde meeleven zien we als een aanvulling op het spontane meeleven. Het is belangrijk om mensen in moeilijke situaties bij te staan en mensen te bezoeken die daar, om welke reden dan ook, behoefte aan hebben.

In de meest ideale situatie worden mensen in de toekomst op aanvraag bezocht. Mensen worden gevraagd om met 2 a 3 personen contact te onderhouden. Slechts op beperkte schaal wordt bezoek aangeboden zonder aanvraag.

Verwachting is dat vooral ouderen behoefte hebben aan contact. Een mooie nieuwe vorm van meeleven zou zijn de 'zilverlijn', een belcirkel. Een belcirkel waar de mensen elkaar met een bepaalde frequentie contact met elkaar hebben. Een nadere uitwerking van invulling van een telefonisch netwerk onderhouden, zoals uit het meeleef-onderzoek naar voren is gekomen. Kenmerken: gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Een vrij natuurlijke vorm van contact. Het is vernieuwend in de zin dat mensen die behoefte hebben aan contact, ook zelf ingeschakeld worden om contact te onderhouden met andere mensen.

4.3 Alternatieve oplossingen?

Kijkend naar de vier basismogelijkheden van meeleven dan is de huidige werkwijze in het pastoraat gebaseerd op de benadering "Organiseren". Deze vorm alleen is niet houdbaar. Het sluit niet volledig aan bij de behoefte gemeente breed en we hebben daar de mankracht niet voor.

Er is in 2018/ 2019 met succes ingezet op "gastvrijheid:" met een geslaagde kerkproeverij als slot. Tegelijk heeft de Johanneskerk geen sterke binding met de buurt. Naar buiten toe zijn we niet goed herkenbaar met een diaconaal speerpunt zoals bijvoorbeeld Ouderenzorg. Hier liggen wel kansen. Met de startzondagen hebben we gezien hoe we via onze activiteiten (jeu de boules, fotosafari etc.) makkelijk contact maken met de buurt. Ook de aangedragen nieuwe vormen van contact kunnen het contact met de buurt versterken zoals koffiedrinken in de wijk, kerkopenstelling en koffiemiddag in de Heul. Het kost tijd om de binding met de buurt te versterken.

De Johanneskerk heeft op dit moment geen gezamenlijke activiteiten met andere instellingen of organisaties in Gorinchem. De vierde benadering "samenwerken" staat ver af van de huidige praktijk.

4.4 Voorkeursoplossing: Zet in op meeleven dat gebeurt en versterk dat

Inzetten op meeleven als de basis van pastorale zorg en het georganiseerde meeleven laten aansluiten op het ongeorganiseerde meeleven, dat is inzetten op de kwaliteiten van de Johanneskerk. Met de nieuwe werkwijze worden twee kwaliteiten: het onderlinge meeleven en het georganiseerde meeleven met elkaar verbonden. Door te experimenteren met nieuwe mogelijkheden voor ontmoeten zoals de kerkopenstelling en samen koffiedrinken wordt de onderlinge ontmoeting gestimuleerd en kan worden geïnvesteerd in contact met de buurt.

5 Globaal implementatieplan

5.1. Impact van de nieuwe werkwijze

Inzetten op het meeleef-klimaat van de Johanneskerk en het georganiseerde meeleven meer laten aansluiten op het ongeorganiseerde meeleven brengt de volgende verander-/ aandachtspunten met zich mee:

- Aanpassing in taalgebruik, spreken over meeleven/ meeleef-klimaat
Het aanpassen van het taalveld verlaagt drempels om mee te doen en creëert draagvlak.
- Gemeenteleden zijn zelf een belangrijke schakel in het meeleven met elkaar
Dat vraagt om versterking van de aandacht en de waardering voor het onderlinge meeleven en oog te hebben voor nieuwe mogelijkheden voor ontmoeten.

- Meer beroep doen op signaleringsfunctie van gemeenteleden en verantwoordelijkheid om zelf bezoek aan te vragen.
Een aandachtspunt is dat het pastoraal meldpunt al regelmatig onder de aandacht is gebracht en daar weinig gebruik van wordt gemaakt door gemeenteleden zelf. De coördinatie van het meldpunt ligt nu deels buiten het pastorale team. Met het belangrijker worden van het zelf aanvragen van bezoek is dat een punt om te heroverwegen.
- Functieverandering contactpersonen/ ambtsdragers naar de toekomst toe
De taak schuift naar een meer coördinerende en stimulerende rol. Het is kijken hoe gemeenteleden met elkaar kunnen worden verbonden. Daarbij gebruikmaken van de diverse vormen die er zijn (telefonisch contact, samen wandelen, koffiedrinken, samen naar een activiteit etc.)
- Andere werkwijze contactpersonen
Standaard werden 10 adressen gegeven aan contactpersonen. In nieuwe situatie worden alleen adressen geven waar bezoek op prijs wordt gesteld. De adressen zijn niet gebonden aan één sectie.
- Bezorgcentrale regelen van mensen die post willen bezorgen
Doordat niet alle gemeenteleden een contactpersoon hebben, die de post kan bezorgen, is het nodig dat er een bezorgcentrale komt, die deze taak overneemt.
- Mutaties in de gemeente (zoals verhuizingen, uitschrijvingen en overlijden)
De mutaties in het leden bestand gaan nu naar de coördinatoren en worden verder verspreid onder de contactpersonen. Als meer mensen onderling contact gaan onderhouden, is de vraag hoe mutaties worden doorgegeven. Daar moet een oplossing voor komen waarbij de inzet is om het proces te vereenvoudigen en de administratieve last te verlichten. Als iemand met enige regelmaat contact heeft, dan is persoon al op de hoogte van mutaties, waardoor dit ook kansen biedt om dit te vereenvoudigen.

5.2 Versterken meeleef-klimaat Johanneskerk

Het meeleef-klimaat kan worden versterkt door aandacht en waardering voor het ongeorganiseerde meeleven en mensen met elkaar te verbinden:

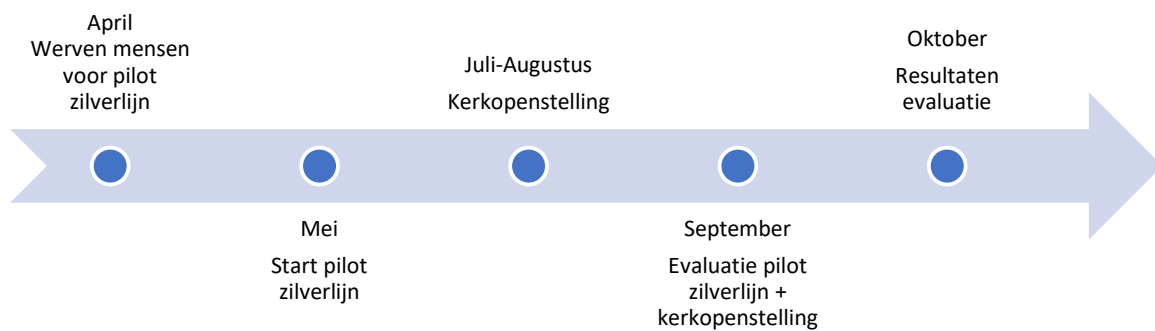
- Versterking van vormen die er zijn
  - o Communicatie over het aanbod van kerkelijke activiteiten en delen ervaringen
  - o Aandacht voor ruimte ontmoeting bij activiteiten
Het is een belangrijk signaal dat in deze tijd het koffiedrinken erg wordt gemist. De meerwaarde van fysiek bij elkaar komen, zit in de onderlinge ontmoeting.
- Laagdrempelige nieuwe vormen
  - o Pilot starten Zilverlijn
  - o Verder gaan met kerk openstelling (zomer, mits Corona toelaat)
  - o In seizoen 2021/ 2022 experimenteren met andere vormen zoals koffiedrinken in de buurt en gemeentebijeenkomsten met verschillende verwerkingen, een soort Johannesproject 2.0.
- Bezoek op aanvraag
  - o Vernieuwde aandacht voor pastoraal meldpunt
  - o Nieuwe werkwijze contactpersonen

Bij natuurlijke mutatiemomenten in het pastorale team inzetten op nieuwe werkwijze:
adressen geven van personen die bezocht willen worden.

5.3 Vervolg

De volgende kleine stappen kunnen op korte termijn worden gezet:

- Bespreking en besluitvorming in kerkenraad en pastorale raad
- Communicatie over meeleven. De komende periode:
  - o Een stuk op nieuwsbrief n.a.v. bespreking in kerkenraad;
  - o In bemoedigingsbrief van Pinksteren aandacht voor meeleven;
  - o Voorbeelden delen van bezoek op aanvraag: interview met Bregitta;
  - o Aandacht voor pastoraal meldpunt en
  - o Meeleef-activiteiten: pilot zilverlijn en kerkopenstelling
- Experimenteren met nieuwe vormen:

- Presentatie op een gemeentevergadering/ in gesprek met de gemeente begin seizoen 2021/2022. De gids onderling pastoraat biedt hiervoor handreikingen.

Hanneke Blom

14 april 2021